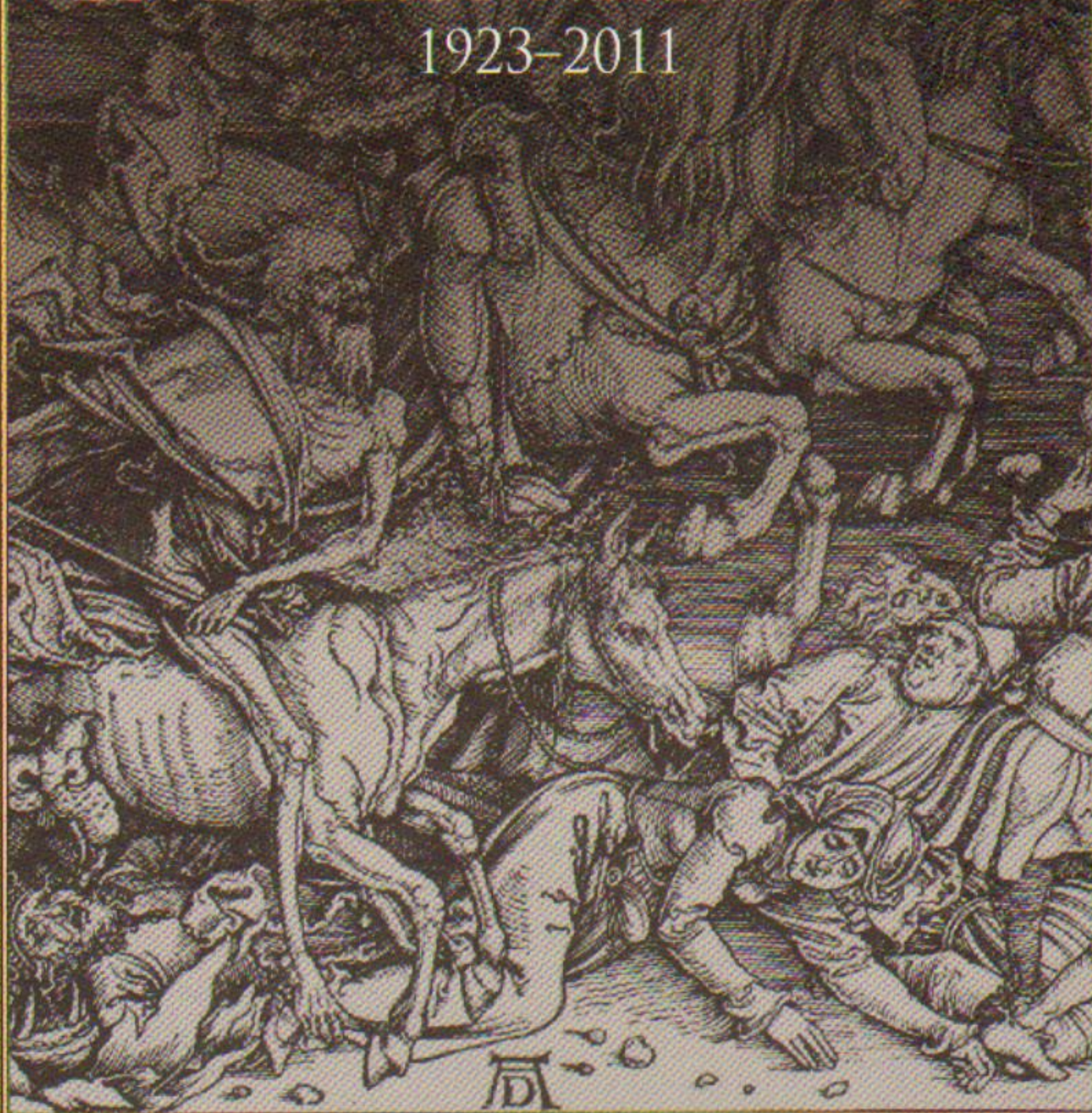


REQUIESCAT IN PACE

LEVÉLTÁROS NEKROLÓGOK
1923-2011



74521

Hársfalvi Péter (1928–1985)

A Szabolcs megyei Ófehértón, 1928. szeptember 26-án született napszámosok, illetve feles bérlők gyermekeként. Fiatalon, 1985. január 6-án, mint a történettudományok kandidátusa, a Bessenyei György Tanárképző Főiskola főigazgató-helyettese, tanszékvezető tanára, a Magyar Történelmi Társulat alelnöke, a Hazafias Népfront Megyei Elnökségének és a Nyíregyházi Városi Tanács Végrehajtó Bizottságának tagja, a TIT megyei alelnöke, a Szabolcs-Szatmári Szemle szerkesztője hunyt el. E két mondat önmagában is kivételes, korunkra mégis jellemző életpályára utal, mint ahogyan Hársfalvi Péter életútja valóban tükrözte az elmúlt fél évszázad íveléseinek és buktatóinak Középiskolai tanulmányait Nyíregyházán, illetve Egerben végezte. 1947-ben iratkozott be a debreceni egyetemre történelem–magyar szakos hallgatónak. Ugyanekkor népi kollégista lett. 1951-ben szerzett középiskolai tanári oklevelet. Már előzőleg, 1949 őszétől demonstrátor volt az egyetemi történeti intézetben, ott maradt gyakornoknak, majd tanársegédnek. Vezető professzora Szabó István, illetve Varga Zoltán volt, akik szinte egész életére irányt adtak tudományos tevékenységének.

1954-ben aspiráns lett, hároméves ösztöndíjas idejét az MTA Történettudományi Intézetében töltötte.

Pályáját megroppantotta az 1956-os ellenforradalom és előzményeinek hatása, ő is azok közé tartozott, akik csak nehezen tudták feldolgozni magukban a keserű tapasztalatokat. 1957-ben néhány hónapra a Statisztikai Hivatal Budapesti Igazgatóságára került. Pályája újabb felíveléséhez a lendületet azonban az adta, hogy 1958. április 1-ével visszakerült szűkebb pátriájába, Szabolcsba; a Nyíregyházi Állami Levéltár vezetője lett. Hat éven át volt a levéltáros közösség tagja, s akik korábban nem ismerték volna, azok is megtanulták szeretni nyílt természetét, humánumból fakadó jó kedélyét, tisztelni széles körű ismereteit. 1964. július 1-ével, a nem sokkal korábban alakult Nyíregyházi Tanárképző Főiskola Történeti Tanszékének adjunktusává hívták meg, amit szívesen fogadott, hiszen, ha szeretettel, hozzáértéssel végezte is a levéltárosi munkáját, érdeklődése alapvetően mégis a történettudomány, az oktatás, a közművelődés felé vonzotta. Úgy érezte, s láttuk valamennyien, hogy hajlamaiknak legjobban megfelelő posztra került. Ezt bizonyította sokoldalú, gazdag tevékenysége.

Egész magatartását meghatározta a szülőföldjéhez s az őt útjára bocsátó társadalmi közeghez való hűség. Tudományos munkásságára pedig, szeretett professzorain kívül, ta-

lán nem túlzás azt állítani, hogy a levéltárosi esztendőknek volt jelentős hatásuk. A dokumentumok, a tények tisztelete hatotta át írásait, megnyilatkozásait. Minden bizonnyal ennek volt szerepe abban, hogy szívesen vállalkozott dokumentumpublikációk gondozására, szerkesztői feladatok ellátására. Szabolcs-Szatmár megye története iránt érdeklődők, kutatók sokat fogják használni az általa írt, gondozott köteteket; az Acta Academiae Pedagogicae Nyíregyháziensis, vagy a Szabolcs-Szatmári Szemle általa szerkesztett köteteit, évfolyamait. Hiányozni fognak az el nem készült munkák. Legjobban azonban a szeretett, kedves, gondolatokkal, kezdeményezőkézséggel teli kollega és barát hiányzik.

Szücs László

LK, 1985. 2. sz. 290-291. p.



Sorsát, tárgyyszerűbben szólva: pályafutását az a hullám emelte (és dobálta), amelyikről alighanem túlon túl sokat beszéltünk, nyilatkoztunk, írtunk már. S amit igen súlyos történelmi pillanatokban Németh László fogalmazott meg talán a legtalálóbban: emelkedő nemzet. Ez vitte, sodorta őt is. Ám a hullámozás természete szerint a pálya folyamatosága meg-megszakítódott a kissé szeszélyes közemelkedésben. A törésvonalak metszőpontjain zavarok támadtak. Diszkontinuitás pedig akkor keletkezett, amikor a hevesebb iramú áramlások hullámtörő falaknak ütköztek. Ilyen országrengető események sodorták a levéltári területre 1958 áprilisában. Viszonylag fiatalon, még 30 éves sem volt. Nagy és reményekre jogosító kitérők után útja visszakanyarodott abba a városba, ahol az emelkedés kezdődött. Nem volt 11 éves, amikor a négygyermekes ófehértói földműves-napszámos szülők idősebbik fiúgyermeké 1939 szeptemberében a nyíregyházi középiskola, a mai Vasvári Pál Gimnázium jogelődjének elsőosztályos tanulója lett. Őt is az az országos méretűnek mondható buzgalom emelte ki osztályos társai közül, amelyik – nem utolsósorban a falukutatók és a népi írók mozgalma nyomán – a 30-as évek második felében egyre jobban terjedt. Ez a korszak volt az, amikor a különböző ún. falusi tehetségmentő akciók és a helybeli értelmiségiek (főként tanítók és papok) szemléletváltása nyomán száz- és ezerszámra kerültek jófejű falusi – és városi – szegényebb sorsú gyermekek elsősorban egyházi jellegű középiskolákba. Egyik-másik iskolát valósággal elözönlötték a betóduló „népfiak”. Az igazán nagy beáramlás ekkor kezdődött (amire a háborút követően a NÉKOSZ-mozgalom is építkezhetett). S ezt annál inkább hangsúlyoznunk kell, mivel a „fényes szellők” korszakának módfelett egyoldalú eltúlzása e nagyarányú műveltségi mobilitás korszakos érdemeit elhomályosította, már-már kisajátította. Az eminens tanuló 1947-ben érettségizett, s az év őszén felvételt nyert a debreceni tudományegyetem magyar-történelem szakára. Szabó István tanítványaként előbb a Történelmi Intézet demonstrátora, illetve tanársegéde lett. Hároméves oktatói munka után, 1954 őszén felvették aspirantúrára, Pestre az MTA Történettudományi Intézetbe került. Vizsgáit még letette, de disszertációja már nem készülhetett el. Az előbb említett országrengető események szakították félbe a szépen ívelő pályát. 1957 szeptemberében a szakmájától meglehetősen távolra, a KSH Budapesti Igazgatóságára vetette a sors. Innen került a következő év áprilisában, sok keserű tapasztalattal a háta mögött, s bizakodva mégis a jövőben, a Nyíregyházi Állami Levéltár vezetői posztjára. Hat éven át vezette az akkor még igen szűkös lehetőségek közé szorított, sok gonddal küszködő intézményt. A levéltárba kerülése után nyomban bekapcsolódott és részt vett a megye közművelődési tevékenységében. Kiállításokat szervezett és rendezett (pl. a Szabolcs megyei agrárszocialista mozgalmakról), résztvevője és kezdeményezője volt a honismereti mozgalom

kibontakoztatásának, megszervezte a helytörténeti olvasókönyv előmunkálatait, s megkezdte a levéltárból való eltávozásakor, 1964-ben induló Szabolcs-Szatmári Szemle, a tudományos és ismeretterjesztő évnegyedes folyóirat beindításával kapcsolatos munkálatokat. A folyóiratnak egyébként haláláig, több mint 20 éven át a főszerkesztője volt. A levéltár éléről 1964-ben távozott, de kapcsolata az intézménnyel sohasem szakadt meg. Átkerült az éppen akkor szerveződő Tanárképző Főiskola történelmi tanszékére, ahol előbb adjunktus, majd tanszékvezető docens, végül 1972-től főiskolai tanárként dolgozott. Több cikluson át főigazgató-helyettese is volt a főiskolának. Elmélyült oktatói munkásságát, szuggesztív nevelői tevékenységét nem itt kell értékelni. Szólnunk még tudományos tevékenységéről kell. Fontos vonulata volt ez az életpályának s kötődött a levéltárhoz is. Tudományos érdeklődése, mint maga írta egyhelyütt, elsősorban az újabb kori agrármozgalmakra, a parasztság történetére irányult, ami Nyíregyházára kerülése után, érthetően, erőteljes helytörténeti tájékozódással egészült ki. Ám soha nem szűnő érdeklődéssel, mondhatni belső feszültséggel fordult a közelmúlt és korunk nagy szellemi-eszmei folyamatai, jelenségei felé. A mindig nyitott és érzékeny gondolkodót sokat foglalkoztatták a magyarság ún. sorskérdései. Félszáznál több publikációjának több mint egy-negyede a parasztság gazdasági és társadalmi viszonyait elemzi a XVIII. századtól a XIX. század végéig terjedő időszakban Valamennyi elmélyült és alapos levéltári kutatásokra építkezik. Idevágó agrártörténeti munkásságának gerincét Szabolcs megye, legfőképpen pedig Nyíregyháza gazdasági-társadalmi fejlődésének és mezővárosi önkormányzatának történeti problémáit feltáró cikkei, tanulmányai alkotják. A kutatási eredmények tetőpontja, nagyszerű összegződése a kandidátusi disszertációként is megvédett és elfogadott (1978. június), s az Akadémiai Kiadó gondozásában 1982-ben megjelent monográfia („Az önkormányzat Nyíregyházán a XVIII–XIX. században”). Számos írása foglalkozott a Tanácsköztársaság, majd a 45-ös földosztás és a földosztást követő évek Szabolcs megyei eseményeivel. Nem feledkezhetünk meg jellegzetesen egyéni látásmódját tükröző publicisztikai munkásságáról, a közéleti emberről, a közíróról sem. Ezek az írások a közművelődés, még tágabban pedig szellemi életünk egy-egy kardinális kérdését érintik, vagy éppen vitatják. A most említett vitakészsége, penge élességű replikái írásban és szóban egyaránt szinte páratlanok voltak. Megrendítően korai halálával eredetien színes, gazdag és markáns egyéniség hagyott itt bennünket. Amíg élt, körülötte folyvást mozgott, szinte vibrált a levegő, valóságos mágneses tér keletkezett. Kisugárzó erejét alighanem mélyen emberi és mélyen társas egyéniségének köszönhette. A felejthetetlen és pótolhatatlan emberek közül való volt. Hiányát nem csupán egy megye szellemi élete sínyli. Pótolhatatlan veszteség érte a magyar közoktatást, a történettudományt és a publicisztikát. A veszteség talán mégis azokat sújtotta legjobban, akik személyesen ismerhették őt. Itt pedig az egyik árván maradt barát búcsúzik tőle, egy becsapott és meggyötört nemzedék, a társak nevében. Drága barátunk! Te, aki a nép társadalmi és etnikai szabadságáért folyvást perben és haragvásban álltál a világgal – nyugodj békében.